

## Suurten ikäluokkien työllistäminen jäi haaveeksi

**Janne Leiviskä: Pohjois- ja Itä-Suomen elinkeinojen kehittäminen suomalaisen yhteiskunnan murroksessa. Suurimpien puolueiden elinkeinopoliittikka 1951–1970. Oulun yliopisto, Oulu 2011. 402 s.**

Suomessa tikitti sosiaalis-taloudellinen aikapommi, kun sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat olivat tulossa työikään 1960-luvulla. Yleisesti ymmärrettiin, että asutuspolitiikka, jolla sotaveteraanisukupolvi oli ”sidottu maahan”, ei voinut toimia seuraavan sukupolven työllistäjänä. Ongelma oli polttavin Pohjois- ja Itä-Suomessa eli alueilla, joita 1960-luvulta alkaen on kutsuttu kehitysalueiksi.

Janne Leiviskän väitöskirja tarkastelee Suomen neljän suurim-

man puolueen elinkeinopoliittisia ohjelmia Pohjois- ja Itä-Suomen kehittämiseksi ja toimintaa näiden ohjelmien toteuttamiseksi 1950- ja 1960-luvulla. Hänen tutkimusaineistonsa on ainakin määrällisesti kattava. Keskeisimpänä aineistona hän on tutkinut maalaisliitto/keskustapuolueen, kokoomuksen, sosiaalidemokraattisen puolueen ja SKDL/SKP:n kaikkien puolue-elinten pöytäkirjat ja niihin liittyvät aineistot sekä painetun eduskunta-aineiston vuosilta 1951–1970, minkä lisäksi on käytetty muutakin aineistoa. Tosin lähteet rajoittuvat retoriseen aineistoon, joka ilmentää juuri puolueiden tavoitteita. Esimerkiksi teollisuustilaston mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty.

Leiviskän tutkimuksesta ilmenee, että 1950-luvun kuluessa suurten ikäluokkien työllistäminen muodostui elinkeinopoliittisten ohjelmien ikään kuin yhteiseksi nimittäjäksi. Puolueiden oli kuitenkin poliittisesti vaikea luopua sodanjälkeisessä tilanteessa vakiintuneesta, asutustoimintaa ja pienviljelyä suosineesta politiikasta, vaikka oli havaittavissa, että se ei voinut olla ratkaisu ongelmaan. Kokoomus oli puolueista ainoa, joka tätä politiikkaa ei ollut milloinkaan tukenutkaan. Sosiaalidemokraattinen puolue uhrasi pienviljelijäkannatuksen 1950-luvun jälkipuoliskolla ja maksoi siitä korkean poliittisen hinnan, mutta maalaisliitolle ja kommunisteille irtaantumisen oli vaikeata, miltei mahdotonta.

Henkilötoimijoista eräänlaisen sankarin asemaan tutkimuksessa nousee Johannes Virolainen, joka 1940-luvun lopulta alkaen ajoi maalaisliiton piirissä maaseudun elinkeinojen monipuolistamista. Virolainen tarkoitti pienteollisuuden edistämistä muutoin maataloutteen suuntautuneissa maalaisyksissä. Mutta maalaisliitto puolueena tarrautui maanviljelijöiden edun vaalimiseen, mihin puolueen kannatus oli sidottu. Vasta vuonna

1962 se sai hyväksytyksi maaseudun elinkeinojen monipuolistamista tarkoittavan ohjelman.

Teollisuuspolitiikassa Leiviskä nostaa keskeiseen asemaan sosiaalidemokraattien vuoden 1957 teollistamisohjelman, joka samalla irtaannutti pienviljelijät puolueesta ja sinetöi puolueen hajaannuksen. Samalla siihenastinen sosiaalidemokraattisen puolueen puoluesihteerinä Väinö Leskinen nousee tutkimuksen toiseksi keskeiseksi henkilötoimijaksi.

Leiviskä kiinnittää huomiota ideologiseen dogmatismiin puolueiden teollisuuspolitiikassa. Kommunistit eivät hyväksyneet mitään sellaista, mikä tarkoitti yksityisen yritteliäisyyden tukemista. Kokoomus taas torjui periaatteellisesti kaiken valtion harjoittaman yritystoiminnan vaatien, että verotusta oli alennettava, minkä odotettiin johtavan yksityisten pääomasijoitusten kasvuun. Sosiaalidemokraatit hyväksyivät yksityisen yritystoiminnan, mutta halusivat ohjata valtion toimenpiteet valtionyhtiöiden hyväksi. Leiviskän mukaan vasta Mauno Koivisto toi puolueeseen ajatustavan, jossa yksityinen yritteliäisyys miellettiin samanarvoiseksi julkisen yritystoiminnan kanssa. Pragmaattisimpana kysymyksessä yksityisen yritteliäisyyden ja valtionyhtiöiden suhteesta tutkimuksessa näyttäytyy maalaisliitto/keskustapuolue. Periaatteessa puolue suosi ensisijaisesti yksityistä yritteliäisyyttä mutta tuki lämpimästi myös valtionyhtiöiden perustamista ja laajentamista kunhan toimipaikat sijaitsivat puolueen tärkeillä kannatusalueilla. Suomen poliittiset asetelmat suosivat näin valtiojohtoisen teollisuuden perustamista kehitysalueille. Parhaat toteutumisen mahdollisuudet olivat hankkeilla, jotka kytkeytyivät talousuhteisiin Neuvostoliiton kanssa, sillä ulkopoliittinen kytkentä teki vastustajat varovaisiksi.

Tutkimuksessa tulee esiin mielenkiintoinen painotusero. Maa-

laisliitto/keskustapuolue suosi metsäteollisuutta, koska puolueen kannatus kytkeytyi voimakkaasti yksityiseen metsänomistukseen. Työväenpuolueet taas suosivat metalliteollisuutta, sillä metalliteollisuuden keskuksat olivat niiden vahvaa kannatusaluetta.

Leiviskän tutkimuksen kolmas juonne on kehitysaluepolitiikka, jonka maalaisliitto nosti politiikan päiväjärjestykseen 1960-luvun alussa. Tosin kehitysaluepolitiikan juuria voidaan nähdä jo 1950-luvulla käynnistetyssä valtakunnansuunnittelussa, jota erityisesti maalaisliitto suosi. Ensimmäisinä merkittävänä kehitysaluepoliittisina hankkeina Leiviskä tuo esiin Ahti Karjalaisen hallituksen (1962–1963) ja Johannes Virolaisen hallituksen (1964–1966) yritykset virastojen hajasijoittamiseksi ja jälkimmäisen läpiviemät ensimmäiset kehitysaluekavat. Tämän jälkeen Leiviskä käsittelee kehitysaluepolitiikan ja kasvukeskuspolitiikan välistä vastakohtaisuutta: kasvukeskuspolitiikka oli sosiaalidemokraattien vaihtoehto keskustapuolueen kehitysaluepolitiikalle.

Leiviskän mukaan puoluekilpailu esti toimivien kompromissien ja täten johdonmukaisen elinkeinopolitiikan synnyn. Fagerholmin III hallituksen eli ”yöpakkashallituksen” ohjelman Leiviskä näkee lupaavana, mutta hallituksen elinikä jäi liian lyhyeksi sen kompastuttua ulkopoliittisiin komplikaatioihin. Myös vuosien 1966–1970 kansanrintamahallitukset näyttävät tutkimuksessa johdonmukaisen elinkeinopolitiikan harjoittajina. Mutta toimenpiteet jäivät riittämättömiksi, ja ne tulivat liian myöhään. 1960-luvun joukkomuutto Ruotsiin oli Leiviskän mukaan selvän osoitus politiikan epäonnistumisesta. Lukija joutuu kuitenkin aprikoimaan, oliko ongelma ylipäätään ratkaistavissa. Kasvoihan Suomen talous kaikesta huolimatta nopeammin kuin Ruotsin tai läntisten teollisuusmaiden yleensä.

Kirjan teksti ei ole täysin viimeistelyä, vaan aikataulu näyttää kaatuneen päälle. Tekstiin on myös pujahtanut pieniä virheitä, jotka tosin eivät ole vakavia argumentaation ja päättelyn kannalta. Janne Leiviskän väitöskirja on laajaan empiriiseen aineistoon perustuva, ensimmäinen kokonaisvaltainen esitys Suomen elinkeinopolitiikasta murroskaudella, jolloin Suomi muuttui leimallisesti maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi.

– TAPANI PAAVONEN